

MN. MATEU GELABERT
FERM APOLOGISTA DE RAMON LLULL

Me plau l'escaient avinentesa del primer Congrés Internacional de Lul·lisme, per treure a rotlle, breument, la vida afanyosa i l'obra vindicadora de mn. Mateu Gelabert i Bosch, votades del tot a la devoció i defensa del bon nom i vera doctrina del benaventurat mestre Ramon Llull. Mn. Gelabert era fill d'honrada família menestrala. Naixia en la ciutat de Mallorca el 17 de febrer de 1864 i l'endemà el baptizava el vicari de Santa Creu mn. Joan Pujol. El pare, de nom Mateu, bon mestre d'aixa, es guanyava el pa de cada dia en les atrafegades drassanes, on eren construïdes i calafatajades les naus; polacres, pailebots, bergantins, barques i llauts, que encara hem vist arrencgerats al moll, les popes carejant la riba i els pals en atapeït boscatge, els temps millors per el comerç i l'art naval en nostra illa. Aquests vaixells llisquents anaven i venien sens aturador de diferents indrets d'Amèrica i peninsulars, masselles les estives de mercaderia vària. La mare Maria endreçava la casa. Així, no és d'estranyar, que el fill rebés dels pares com la millor herència, l'amor al treball i al viure recollit i modest.

De bona hora mn. Gelabert cursava amb profit en l'Institut la segona ensenyança i, tan bon punt graduat de batxiller en arts, revalidava els estudis de llatí i humanitats en el Seminari. En un i altre establiments s'hi comportava amb serietat, seny i elevació de caràcter qualitats no gaire comunes en la seva edat. Estudia Filosofia (1881-83), Teologia, Cànon i Disciplina Eclesiàstica (1883-92) i en totes les assignatures mostra encarida aplicació, sobretot en les dues primeres, que el fan creditor de la màxima nota *Meritissimus*.

Després dels exercicis reglamentaris entrava en l'antic i prestigiós col·legi de la Sapiència, fogar vivent de lul·lisme, del que, passats tres anys, seria nomenat rector, càrrec que durava fins a 1888 i també

el seu acurat historiador. En tant rebia la clerical tonsura (22 desembre 1882), Menors (20 març 1885), Subdiaca l'endemà, Diaca (18 desembre 1886) i Prevere (24 setembre 1887). El bisbe aleshores li conferia el 28 de juny d'aquest any el benefici de patronat familiar en l'altar de Sant Jordi en l'església parroquial de Santa Creu. El jove prevere, aprovat el cinqué curs de Teologia i no podent matricular-se en el sisè per mor de les ocupacions, que li embevien el temps, demanava (17 octubre 1888) cursar el primer de Cànon. La petició era atesa amb la honorífica excepció que malgrat semblant concessió *introduce algún desorden en el método de los estudios, sin embargo, atendidos los méritos del recurrente y las excepcionales circunstancias en qué se halla, no se ofrece inconveniente*. Els anys 1889, 90 i 96 actuava de secretari de visita en el col·legi de la Sapiència.

Ben primarenc, el jove tonsurat Gelabert donava proves de talent, laboriositat i més que tot, de devoció ablamada a la major de nostres glòries en la oda, que sota el títol de *L'Amor de Ramon Lull* li era premiada en el certamen organitzat (1884) per la *Juventud Artística* publicada en el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*.¹ Aquest primer triomf literari l'encoratjava de cultivar la poesia. Indubtablement, és el seu nom el que resta, modestament, amagat darrera les inicials M. G. B., solitàries al peu d'una partida de composicions poètiques en català de Mallorca durant tres anys (1888-90) en les columnes del *Semanario Católico*.² Tals són *El mes de maig*,³ *Càntic a la Verge*,⁴ *Dematí*,⁵ *Suspirs d'amor*,⁶ «*Alonso en la falda de Bellver*»,⁷ *Jesús sacramentat*,⁸ *Jesús en l'altar*,⁹ *La Boyra*¹⁰ (1889). Són proses «*Un prodigio de la Gracia*»,¹¹ *Aleluya*,¹² *Corpus Christi*,¹³ *Immacula-*

¹ 25 gener 1886, n.º 26.

² *Doctrinal, Científico y Literario*. Palma. Tip. Católica Balear.

³ (1888) p. 164.

⁴ 190.

⁵ 231.

⁶ 245.

⁷ 348.

⁸ 358.

⁹ (1889) 199.

¹⁰ 296.

¹¹ (1890) 25.

¹² 105.

¹³ 105.

da *Concepció*,¹⁴ caracteritzades totes per l'entonació senzilla i reposada cantant els sentiments religiosos i l'encant d'una naturalesa paradisiaca, de què tant se n'agradava la generació precursora de la renaixença literària.

Passats dos anys, diaca, tornava concorre amb èxit al tercer certamen de la *Juventud* (1886) i tirava al tema *Catálogo de las imágenes del Beato Ramón Lull expuestas a la pública veneración en templos y oratorios de Mallorca* que l'esmentat *Boletín*¹⁵ també acollia encapçalat amb el títol de *Iconografía de Ramón Lull*. L'ençata el plany per l'oblit que els mallorquins tenen el Mestre sota l'aspecte de creuat de l'ideal religiós, malgrat mostrar lo contrari amb l'evidència d'un fet, la nodrida recenció iconogràfica, que suma el número prou elocuent de cent vuitanta vuit imatges i pintures, i encara no hi són totes. Mn. Gelabert havia trobat el seu camp d'acció, l'imant d'atracció perdurable, val a dir, l'apologètica lul·liana sota el caire històric o dit en paraules seves *la espècie intel·ligible dels temps pretèrits*.

El Capítol catedralici, a prec de mn. Tomàs Pizà procurador major de la *Confraria de Sant Pere i Sant Bernat* era allistat en els rengles d'adscrits a la Seu amb el càrrec d'oficial de secretaria de l'establiment benèfic (5 febrer 1880) el jove i eixerit lul·lista. Mn. Pizà mai no hagué de penedir-se de la recomanació en favor de l'aprofitat deixeble en la càtedra de Dret Canònic. De la competència i capacitat de treball del novell oficial en donen, abastament, clar testimoni el caramull de llegats, que ordenà i deixà aclarits els dubtes. El bisbe també s'apressava d'adjuntar-lo al professorat del Seminari amb el nomenament de catedràtic de llatí (1 setembre 1891) i de perfecció de llatí, Geografia i Història (20 juliol 1896) que professava fins el 19 de setembre de 1898. Durant aquest temps era agraciad (1 maig 1894) amb la plaça de Notari adjunt per la confrontació de còpies dels processos de beatificació i canonització i set dies després amb la de Notari eclesiàstic de la diòcesi. L'any abans (22 juny 1893) prenia el doctorat en Teologia en la Universitat de València i en tal ocasió dissertava, lucidament, sobre la tesi: *Praeter Ordinis potestatem requiritur in sacerdote jurisdiccio ut valide absolvat* que dedicava als tres afectes més vius del cor, Ramon Llull, el bisbe i la mare.

¹⁴ 385.

¹⁵ 1887, n.º 61.

Aiximateix prepara la publicació de les constitucions¹⁶ del merítíssim *Col·legi de N.ª S.ª de la Sapiència* davanteres de la història de la institució, fundada i dotada pel zel del venerable canonge penitencier mallorquí mn. Bartomeu Lull: del descabdallament al llarg dels segles i de l'esponerosa florida de varons il·lustres, que l'honoren per llurs mèrits, dels que n'és capdavanter el famós monjo del Cistell P. Fr. Antoni Ramon Pasqual Freixes. Mn. Gelabert clarifica i senyala, documentalment, el lloc de naixença (1565) del piadós fundador, abans d'ell emboirat, en la ciutat de Mallorca i ensems l'alta condició de la niçaga, devenguda en l'humilitat de l'ofici d'assaonador. Damunt el solar de la casa breçol, afegit a ell els de les veïnes, hi muntava el secular edifici de la Sapiència. Del Dr. Lull constata que *era hereu no solament de les perfeccions i virtuts dels preclars ascendents, sinó també de certa participació d'aquell esperit de intel·ligència i heroïsme de cor, que tant distingí el seu progenitor l'Il·luminat Doctor i Màrtir Ramon Lull.*

L'estada a Roma del fundador per espai de dotze anys esdevenia beneficosa adés envers del Capítol catedralici, adés del reïne de Mallorca i d'altres indrets fora la illa i no menys de la *Universitat Lulliana*, on gestionava moltes comandes, que eren posades en les seves mans, atesa la competència ajuntada a la integritat moral, remuntant, però, les que es lligaven amb la canonització del màrtir de Bugia, esmerçant-li molts de caudals propis.

La finalitat del col·legi era *performar i adoctrinar sens interrupció un estol determinat de joves, els quals, peixits en l'«Art General» poguessen ensenyar la virtut i ciència del nostre sant i mantenir, públicament, conclusions contra la sistemàtica malícia e irracional oposició escolar dels enemics.* Indubtablement, el col·legi és actualment, entre tantes fundacions lul·lianes, dissortadament avortades, l'única que, arrelada tan ufanosa, li ha estat permès de sobremuntar les regolfades adverses. D'altra banda, ens apareix com rebrot novell en el segle XVII del col·legi de Miramar.

¹⁶ *Constitutiones in Lulliano Baleari Majoricae Collegio B. V. Mariae Sapientiae observanda a D. D. Bartholomeo Lull canonico fundatore editae. Quibus pauca de fundatore necnon de laudato collegio brevis notitia historica hispanice exarata praecedat, ex ipsius archivi notis aliisque monumentis excerpta a Matthaeo Gelabert Pbro ac ejusdem collegii collega quondam ac rectore disposita atque conscripta. Palmae typis Joannes Colomar et Salas. 1892.* Consta de 133 pàg. amb un fotogravat del fundador davant la portadilla i una dedicatòria llatina al B. Ramon Lull.

El nom del penitencier Llull va vinculat a obres de caritat, de les que en resurt la fundació de l'institut benèdic *Ses Minyones*, agombol de nines orfes. Així, si la gentilesa de cor del canonge cobra relleu en l'erecció de l'asil per l'orfanesa desvalguda, el talent, pràcticament previsor, és patent en el col·legi de la Sapiència. A més, el fa objecte perdurable de nostra gratitud amorosida el fet d'haver estojat i salvat de tot risc de destrucció el bell volum, que conté el text del *Libre de Contemplació* en nostra volguda llengua, de 316 fols de ben obrat pergami, adoptat com a base i fonament per la remota antigor i de la més completa lliçó, per a l'edició de les obres completes del Mestre. Al parer del fervent lul·lista Obrador és quasi coetani d'En Llull i pot i deu ésser considerat com a obra cabdal i sobirana entre totes les de l'autor i com a llevor o rel d'on ne brostaren, posteriorment, moltes altres.¹⁷ Tan bell monument, joiell de nostra parla i cultura, és creença que el canonge Llull l'adquiria del cavaller Pere Jordi Rossinyol, posseïdor d'altres excel·lents codis, i en faria plaent ofrena en propietat i guàrdia als estudiosos col·legials, que rumbegen vesta talar de burell negre i faixa o beca passada per les espatlles, com cal a pobres, nodrits i educats a despeses del col·legi.

El treball de mn. Gelabert és escrit amb estil natural, senzillament elegant i sobri, sota el qual s'hi destria la maina de notícies inèdites, garbellades amb sentit crític depurat, que l'autor anomena, agudament, *anticipació del judici final mai enterbolit per la passió*. Per això, donarà a cadascú el seu recapte i les posicions raonables seran desjunyides de les ranoveres.

El bisbe, en reconeixença a les possibilitats de mn. Gelabert li conferia (19 setembre 1898) la càtedra de Teologia Dogmàtica, que professava cinc cursos. Quatre mesos després (22 desembre) era designat per formar part de la *Junta de la Causa Pia Luliana* en qualitat de vocal i secretari.

Cap a la fi de setembre de 1899, carregat d'optimisme, arribava a Mallorca mn. Salvador Bover aleshores regent la parròquia d'Arbós, més tard canonge magistral de la Seu d'Urgell, per retre homenatge al gloriós màrtir de Crist. Visitava els llocs santificats per la petja ardorosa del místic penitent, celebrava Missa en la capella on reposen les venerandes despulles i, alhora, establia contacte personal amb els lul·listes mallorquins més coneguts, tals com el Dr. Josep Miralles

¹⁷ Obres de Ramon Lull. *Libre de contemplació en Déu*, vol. II, tom I, p. 346.

arxiver de la Catedral després bisbe de Barcelona, el Dr. Joan Maura més tard bisbe d'Oriola, Mateu Obrador, mn. Gelabert catedràtic del Seminari entre altres, els quals foren testimonis de l'esforç abrandat de propagandista, de tenacitat i laboriositat a tota prova del cabdill del neo-lul·lisme, aconseguint ací encomanar aficions, desvetllar energies i estimular activitats. Tal era mn. Bover, que m'honorava amb l'amistat cordial i sovintejadador carteig. Escrivia a un amic desplícit: *Jo no he vingut al món per a estudiar, encara que sembli lo contrari: jo he vingut per a comunicar als altres les meves conviccions filosòfiques, literàries, polítiques, és a dir de tota mena.* La visita no fou debades.

Per aquestes saons sortia la revista decenal *Mallorca*¹⁸ a la que el jove catedràtic mn. Gelabert aportava col·laboració assenyalada amb els estudis *El Santo Cristo del Milagro*¹⁹ venerat a la capella catedralícia de Sant Bernat, on conta la veritat històrica, tal com en dóna fe l'acte notarial, que el bisbe Pere d'Alagó manava escriure, tot just succeït el fet meravellós (23 desembre 1694). Així esvaïa la llegenda, que sorgia arran d'un succés verídic. Amb *Libertad de enseñanza*²⁰ i més folgadoament amb *Pendencias*²¹ on es manifesta valent apologista de Lull. Amb ploma vigorosa per pinzell i l'ajut de colors ben vius va traçant dos aiguaforts, amb interès sempre creixent, presos de la història acusadora de fets poc edificants, que malmeteren els fruits retents i saludables, que els mallorquins esperaven de llur pastor espiritual.

Mort el bisbe de Mallorca Ilm. Sr. Francesc Garrido de la Vega prenia possessori de la vacant l'Ilm. Sr. D. Joan Díaz de la Guerra (15 octubre 1772) nadiu de Jerez de la Frontera, eminent jurista i teòleg i segons informes, varó de propietats personals i pastorals inmillorables. Tant de bo s'hagués atansat de bona hora a confirmar-los i, ensems, a conèixer el caràcter de les ovelles, a ell confiades per la Providència de Déu, i no de refiar-se de l'astúcia matussera d'algunes d'elles, que aconseguïen acarar-lo, cegament, amb la major de vostres glòries. Tals es bellugaven entorn del prelat n'Antoni Ruiz Penya secretari de la cambra episcopal, el vicari general mn. Gabriel Carrió,

¹⁸ Palma, 1899.

¹⁹ p. 68.

²⁰ p. 129, 161, 193, 241, 273, 337, 372, 401.

²¹ 1900 p. 205, 217, 233, 264, 275, 289, 317, 351, 364, 376, 404.

el doctoral mn. Antoni Bisquerra, el rector de la parròquia de Sant Nicolau de ciutat, mn. Antoni Vives entre altres, mesclats amb els implacables antilul·listes fills de l'Ordre Dominicana. Les informacions de mn. Bisquerra, recondites en l'arxiu capitular, fan l'efecte d'ésser redactades per una colla de velles filant, mentres contenen rondalles, mestost que documents d'un lletrat.

El bisbe Guerra, perduda la serenitat, que calia mantenir imperturbada, des de la summitat de l'ofici, volgué mostrar, que en la qüestió lul·liana es comportaria indiferent a tota passió partidista i solament menat pel zel més estricte de servir ell i fer acomplir les disposicions pontificies i reials. Amb tot i això, el secretari ordenava de part del seu senyor (24 agost 1776), que cap rector ni vicari no gosàs en l'administració del sant Baptisme d'imposar el nom de Llull, abús, segons ell, que era comès, segurament, per indicació dels pares, sots pena de vint i cinc lliures i d'altres càstics als contraventors i, de més a més, de remetre a l'arxiu de la cúria els llibres sacramentals sens reservar-se'n còpia. Mn. Gelabert, condescendent, arribava a dubtar, que el precedent decret fos dictat pel bisbe, després de confrontat amb altres documents del prelat, sotsignats per aquest. Però, tanmateix el virus antilul·lià vessava en la seva carta responsiva al Marquès d'Alós, aleshores capità general de les illes, a la consideració del qual arribaven els planys adolorits dels capitulars de la Seu i del Municipi. Mn. Gelabert, recolzat en la mateixa jurisprudència del prelat formula el següent dilema: O la finalitat de l'esmentat decret tendeix a la supressió del culte de nostre sant per abusi, fonamentat aquell en allò que preceptua l'Església o es proposa d'establir la fidel observança dels manaments d'aquesta i així, a la fi de comptes, caurà el qui deu caure. El repte és senzillament agoserat, terrible i pit a pit.

Mes, com un i altre extrem comporten una raó comuna, val a dir, les disposicions, preceptes, disciplina eclesiàstica universal, recomanacions de SS. Pares etc., si ateny mostrar la falla del *precepte* episcopal en el cas present, que aquella mai no ha manat l'ordre del bisbe, ni prohibit allò que prohibeix, restarà sens fonament canònic l'esmentat decret.

L'assenyat impugnador retreu de primer el *Catecisme del Concili tridentí* (part II, cap. II, n.º 75) on disposa, que lo darrer que es fa en les cerimònies baptismals és posar nom a l'infant, prè d'algú que per l'excel·lència, virtut i religió està col·locat entre els sants. D'aquesta manera, afegeix, per la semblança del nom, és moguda la

imitació de la santedat i virtut i també esdevé el millor advocat de la salut espiritual i corporal. Per això, són mereixedors de repressió, els qui cerquen noms de gentils i, més que res, dels qui foren en extrem viciosos. Per tant, observa mn. Gelabert, no són compresos dins tal rebuig els noms dels majors o compatrieis, benemèrits per llurs accions, que si no són sants, tampoc són gentils o viciosos.

D'altra banda, es meravella, que el bisbe, mentres estava en la Nunciatura de Madrid, fos desconeixent de la declaració de la Sagrada Congregació de Cardenals Inquisidors en el sentit (21 gener 1733), que calia moderació en el decret del cardenal Carles Thomàs de Tournon, quan manava la imposició just de sants, enclosos en el Martirologi Romà, malgrat la brillant defensa en contra de Lluís M.ª Lucino comissari del Sant Ofici. I afegia la declaració, confirmada pel papa Clement XII (1734), que el mot *manam* fos mudat per la clàusula, que digués: cuidin tot quan puguin perquè sien posats noms de sants i de cap manera de idolàtries i de penitents de falsa religió. I encara lo que meravella més, que S. E. no s'hagués adonat, que en aquella època eren a balquena a Mallorca els noms de pila, tals com Calceran, Argantina, Violant, Benvinguda, Irtel, Garcia, Sança i altres, que no responen a cap sant. No obstant, sortien escàpols de la prohibició episcopal i no el de Ramon Lull, que si aleshores no estava canonitzat, gaudia de rés propi de màrtirs en l'illa per concessió del papa Clement XIII (19 febrer 1763) que, al capdavant resulta formal pregó de canonització. L'Església en l'antífona del *Magnificat*, en vessar davant la figura gegantina de Ramon Lull l'esplendorós devassall de lloances per confusió dels irats detractors, augura ja en el pervenir, que *collaudabunt multi sapientiam ejus et usque in saeculum non delebitur nomen ejus*.

I reprèn mn. Gelabert l'estudi exhaustiu entorn de Lull arran de l'espècie denigrant i calumniosa de l'atrabiliari inquisidor Eimeric, que no content de menysprear l'assatgetada víctima sota el concepte religiós i científic, es descalça per ensutzar, grollerament, la noblesa de família, per tal d'anorrear, de retop l'heroica santedat. El bisbe Guerra, amb l'alta clarividència, de que hauria d'haver dat proves durant els cinc anys de pontificat, s'atancava de profetitzar, que Lull no era sant, ni ho seria per temps. Exacerbat l'ànim de l'apologista per tan roïna malvolença, exclama: que ni satanàs en el paradís no arribava a tal extrem. La bula d'Urbà VIII (15 juliol 1635), que prohibia el culte als venerables de santedat no aprovada per l'Església,

apagava les llànties enceses davant les imatges de Catalina Thomàs i d'Alfons Rodríguez, no així les que cremaven davant Ramon Llull en virtut del culte immemorial. L'antecessor del bisbe Guerra, l'arquebisbe bisbe Pere d'Alagó llançava excomunió major (26 juliol 1699) contra els qui gosaren arrancar, amagadament, d'una bacina d'almoines i tallar amb guinavet els raigs que circumvoltaven una petita figura de Llull, clavada en el centre d'aquella, pròpia de la Universitat Lul·liana, deixant-hi un escrit ofensiu per a aquell, a qui Benet XIV anomena sant. Després d'aquests fets i d'altres, que no s'esmenten, fa mal de comprendre, com el bisbe Guerra volgués passar pel primer i únic prelat, zelós observant dels deures i tan escrupulós que s'atrevisís de motejar almenys d'al·lucinat els avantpassats juntament amb el poble mallorquí, sempre devotíssim del penitent de Randa i que, tot comptat, posava en entredit la història gloriosa de cinc segles.

La segona *pendencia* està dedicada a explicar la forma, en que el bisbe prohibia la recaptació de diner per la celebració de festes de carrer. Un altre decret de S. I. vedava *la exacción de limosnas para las fiestas de calles, en ejecución de las órdenes del Real Consejo*. Mn. Gelabert troba, que més clar i encertat fóra, dir *destinació* i no *exacció* ja que, tractant-se d'almoines per llur naturalesa exclouen tota coacció en recaptarles de part de Déu, i si se donen per a festes de carrer, voluntàriament, ja perden el caràcter de tals, i res no tenen a veure amb el cel. L'apel·lació al Reial Consell dóna peu a la sospita, que el prelat no considerava suficient en aquest particular la seva autoritat, tot i pertànyer les almoines a un ordre espiritual. D'ací provenia, que S. E. per efecte dels contrasentits literaris tan comuns, per no petjar terror ferm sens adonar-sen, es trobava representant el trist paper d'executor de les ordres del Reial Consell. Decididament, la finalitat del decret no tirava a capturar la inversió de lo espiritual per a usos profans, ja que les disposicions laiques mai no prohibiren la contribució pecuniària lliure dels ciutadans a honorar llurs patrons.

Miraria el prelat, potser, la contribució almenys espiritualitzada en atenció que una part, però franca, era destinada a festejar el titular del barri o gremi? Certament no preveia, tot i ésser cosa clara, ençat sempre per la passió, que el compliment del decret, fóra de terribles i insospitades conseqüències, perquè tot seguit col·lapsaria el culte popular als sants de patronatge en minva evident dels ingressos, provinents d'almoines, aplicades a l'obra parroquial. De més a més, amb quin dret les podia girar a altres fins, que no fossen els volguts

pels donants? Tants de punts escapats, impropis d'un cap ben organitzat, feren dubtar a mn. Gelabert l'autenticitat del decret i, per treure-se'n el dubte, s'acollia a la llei invariable de la història, que permet escandallar el secret de les intencions dels legisladors, per tal que la moralitat de la norma, que deixaven traçada als ulls del poble, romangués del tot comprovada no sols a través dels actes i efectes externs, sinó també la intenció, que els mogué. Endinzat en la pràctica de les ordenacions episcopals, treia en net, que solament tenia vigència en el veïnatge del Call i del Sol, on era costum el festeig popular al màxim atleta del pensament cristià Ramon Lull en una capelleta existent en la cantonada dels esmentats carrers ben endiumenjada i enllumenada. Just ací es notava la presència dels enemics, entestats d'acabar per via d'estrangulació els devots i defensors de la meravellosa doctrina lul·liana. I com no era prudent, comenta mn. Gelabert, imitar en tal cas i en totes les parts la conducta dels sicaris d'Herodes, dels que diu Sant Agustí, agudament, *unum quaeritis et multos occiditis*, es procedia a l'enrevés en tot. Quantes forques per un sol... criminal! Gran devia ésser davant la consciència dels perseguidors la figura de Lull, que talment els molestava! Si el diner s'hagués tirat als bacinets de l'esglèsia, aleshores queia sota la jurisdicció episcopal, a qui pertocava el dret de legislar sobre la recta destinació, perquè és de creure, que la intenció dels devots i els llegats piadosos de la *Causa Pia Lul·liana* eren per esmerçar-se en l'ornamentació de la capella i festa del Beat i no per esbargiments de carrer ni per a la fàbrica de l'esglèsia, competència que el Reial Consell es guardava prou de assumir. El decret de S. I. s'endrecava, no a llevar l'abús en la inversió dels caudals, cosa gens estranya en mans de persones seglars, rectores de confraries i gremis, sinó lo que és pitjor, a colltòrcer l'ús i amb ell el culte i la vida econòmica de les esglèsies en perjudici del fill major de nostra raça. I d'aquesta posició arbitrària i atemptatòria no en sortia escàpol el col·legi de la Sapiència, fundat per bula d'Urbà VIII (6 octubre 1629), tot i dependre de l'autoritat episcopal, a la que estava encomanada l'observança de les constitucions aprovades pel papa. Per tant, el bisbe Guerra sobremuntava, un no dir, les atribucions, quan demanava al rei l'extinció del fogar més viu dels defensors de la doctrina lul·liana, fonamentada la petició en raons, que el mateix monarca rebutjava per falses i, en conseqüència, el suplicant veia esveuvats els propòsits.

El mateix any i en l'esmentada revista *Mallorca* mn. Bover hi

publicava *Exposició del Sistema científic lul·lià*,²² en què donava a conèixer ací la seva visió de la monumental concepció de la doctrina lul·liana, és a dir, de l'*Ars Magna*, que aplega la teoria i la pràctica d'una ciència universal, on s'hi encabeixen, enllaçats, els mètodes platònic i aristotèlic.

Al començ de 1901 l'agoserat líder català, amb motiu d'entrar el novell segle, estampava l'*Homenatge al Doctor Arcangèlic lo gloriós màrtir de Crist Ramon Llull* amb la col·laboració de firmes prestigioses, clos per un himne a cor i tres veus de Joan Vancell, precedit d'una disquisició sobre música lul·liana. La *xifladura* de mn. Bover, com qualificaven la seva tossuderia doctrinal els allunyats del lul·lisme, cada dia anava quart creixent, cosa que els desplaïa sobremanera, i el desplaer acreixia en arribar a llur notícia la pròxima aparició de la *Revista Luliana*, que s'escampava a tot arreu l'octubre de 1901, sota l'amatent consigna de respondre a la invitació del papa Lleó XIII de restaurar l'escolasticisme, per contraposar-lo a la falsa ciència moderna. A casa, advertia mn. Bover des de la porta d'entrada a la novella publicació, tenim Ramon Llull fundador d'una escola amb ganes de refer i renovellar l'escolasticisme lul·lià. Això no vol dir, que sia intenció de girar-se cap enrera, sinó també de mirar la realitat present sota el lema manllevat a la *Revue Thomiste de Vetera novis augere*, al que Bover avanposava *Ars Magna*. La revista es presentava, compartida de les següents seccions: *Vida i Martiri del Beat. Culte i Miracles. Història del lul·lisme. Exposició de l'«Ars Magna» o Sistema Científic lul·lià. Publicació de les obres lul·lianes. Autoritats i Bibliografia.*

De bona hora mn. Gelabert era portabandera en una d'elles, la que millor s'avenia als seus estudis, i alhora encetava la posta amb *Silografia Luliana*²³ on retreïa, novament, l'aportació a la història del culte lul·lià al llarg de la silografia i iconografia, per tal que una i altra d'aquestes arts mostrassen, sensibilitzats, els fets més recixits de la vida de Llull i aiximateix els dogmes propugnats per ell, els conceptes predicats, fins i tot els arguments en favor de la tesis. Constata, que ben poques vegades es troba la repetició en els gravats. L'estil en els boixos mallorquins s'anuncia amb caràcter tan típic i singular que difícilment es confon amb cap altre. La relativa rudesia

²² p. 245 i següents.

²³ abril 1902, n.º 7.

del dibuix té escaient aplicació, malgrat la falla dels artistes gravadors en fusta i no menys dels cabals i estris necessaris. Tot i això, dels pocs que tenien a l'abast, se'n servien amb tranc enginyós, menats per la pruija de mantenir viu en el poble el nom i la devoció envers d'aquell, que comptava amb un altar en el cor de cada conciuatadà conscient.

Durant l'època passional de controvèrsia lul·liana, que s'escorre des de 1750 a 1780, abundejen més que mai els gravats, la majoria obrats per mn. Melcior Guasp, impresos en la secular oficina d'aquest gloriós llinatge. Millors són els gravats en bronze, alguns de notable mèrit artístic, abundosos i variats en temes, formes, detalls i emblemes de procedència barcelonina, valenciana francesa i àdhuc anglesa, entre els quals fan de bon veure, els que van sotsignats pels artistes mallorquins Llorenç Muntaner, que ha rotulat un carrer de ciutat, i Bartomeu Maura. Se'n coneixen vuitanta cinc exemplars diferents.

Darrera la recensió de les fulles esparses venen les litografies i les planes capdaverteres de les obres lul·lianes i les dels autors mallorquins que, tot plegat, fa la suma d'un centenar de motlles, argument no gens migrat per calibrar, justament, l'entusiasme dels avis lul·listes.

Mn. Gelabert sens defallir, dedica la segona part al comentari d'un altre decret, que el bisbe Guerra inscrivia (12 desembre 1774) al peu d'una estampa del Beat, que deia: *Prohibimos el uso de estas y semejantes estampas y el Vicario General no las permita* procediment ni oficial, ni oficiós ni d'estil curialesc. La primera víctima era el custos de la Seu, comminat amb la multa de cent seixanta sis pesetas, si no despenjava del cancell i de les parets de la sacristia les estampes lul·lianes. I així, començava pintoresc debat, on actuaven el doctoral *que patia de ràbia dominicana*, el Capítol catedralici, també el Capità general, Audiència i Capítol municipal.

L'any següent el bisbe prohibia (15 gener 1775) als seminaristes el rés d'un Pare Nostre al Beat en comunitat i afegia, que el rector adessàs totes les estampes i estàtues, que s'aficaren en el Seminari *deseando que nuestros seminaristas tengan las devociones sólidas, que deberán enseñar a nuestros pueblos y por otras justas causas, que en nos reservamos*, document tret de la història d'aquests fets, escrita pel dominicà fra Dalmau Moll. L'escampada d'una estampa, arribada de París, on veia la llum (1645), era objecte d'afuada prohibició onze dies després. Però, a mida que la persecució s'enfuria, desfermada,

altre tant la resistència, d'altra banda, augmentava, sobiranament, enfervorida amb mots elogiosos de sant envers del just perseguit.

En tant, el bisbe sortia per fer la Visita pastoral i el seu senyalat conseller Joan Baptista Roca d'Oidor de l'Audiència passava al Deganat. Com era, notòriament, desafecte a la causa de Llull, la qüestió candent s'envinagrava fora mida. Fart el poble de tants de procediments de força, prenia les missions per son compte, i provava d'exterioritzar el disgust per mitjançaria de retols, on deixava escrita la voluntat, cridant: *Vivat Ars Lulliana*, inclús lluitant a cops de puny amb els antilul·listes o *marells*, néts espirituals d'Eimeric, qui portava de segon llinatge el nom de *Marrell*. Bo és de veure, que semblant excitació d'esperits no afavoria gaire l'estada de S. E. a Mallorca. En conseqüència, venia el trasllat (1777) a la diòcesi de Sigüenza, on es comportava com pastor model, que guanyava l'afecte dels fidels pel bé espiritual i material, que d'ell rebien. Ací, en anar-se'n, també era acomiadat per la Mussa mallorquina, que li endreçava versos de circumstàncies, dels què en copiam una quarteta per mostra.

*Ilustrísimo Don Juan
has publicado la Guerra
contra aquellos que no son
tomistas en esta tierra.*

Tot això, després d'un pontificat de cinc anys *y de aguantar una nubolada de contradicciones y disgustos*, com escriu el seu germà d'hàbit i notabilíssim historiador P. Villanueva. Allà, en les hores de repòs i meditació, hagué de recordar, agraument, la tibantor de relacions, originada per la desavinença del seu caràcter, arravatat i intransigent, enfront de la idiosincràcia dels mallorquins, que mai no fou tan cànvida, que es mantengués indiferent, en contemplar els drets i les creences conculcats, sens aixecar clam irat. Mai no cercà la baralla; però, sí amb fermesa en defensa de la veritat. Aleshores veuria les inconseqüències comeses, tals com: no permetre la imposició del nom de Llull: manar l'arreplega fulminant d'estampes i imatges del benaventurat Mestre, de nit i forcívolut, i treure el culte de dins els temples, disposició que els desposeïa en quasi totes les viles mallorquines: foragitar del calendari el nom venerat de Llull; extingir el col·legi de la Sapiència, ensenyorint-se de la casa i rendes; ordenar que les actes capitulars fossen redactades en espanyol i aiximateix els llibres sacramentals: que la predicació es fes en dit idioma

en tota l'illa, sabidor que no sovintejaven massa les persones benestants ni amb carrera, que se donassen en cor de parlar-lo, correctament, i altres circumstàncies que no esmentarem.

Mn. Gelabert acaba tan interessant com adoctrinador article amb l'avenguda suggestió, que l'art modern, en possessió dels elements que mancaren als artistes del XVIII segle, assajàs de reproduir els gravats antics més notables o d'estampar-ne altres novells.

També hi publica *Iconografia Luliana en Mallorca*,²⁴ on reprèn l'argument començat en *Silografia Luliana*, nova relació de les imatges venerades en els temples i oratoris mallorquins, amplificada amb notes històriques i descriptives d'algunes pintures antigues de la capital, tretes de la informació ordenada pel bisbe Llorenç Despuig i executada per dos pintors, dos escultors i dos antiquaris, per tal de testimoniar el culte immemorial. Deixa per més avant amplificar la recensió, que suma doscents números, en els arxius parroquials. En la segona part insereix documentació, per demostrar que *després del cruel martiri de nostre sant en les platges de Bugia, li estava reservada fantàstica persecució, si així és lícit dir-ho, a la seva glòria pòstuma, per a més assegurar el títol de Benaventurat*. En el n.º 33²⁵ feia bon esment de la iconografia a Catalunya, *on la germanor de raça exigia consemblança de sentiments i no podia mentir el cor d'un poble, que tant i tant bé estima lo seu. Mallorca, va aprendre d'estimar, quan fou alliberada pels catalans del jou d'aquells, que no'n sabien i era molt natural, que la igualdat de sang i religió fessen sentir lo que al mateix temps interessava a la Pàtria i a Déu*.

Després de tan belles i assenyades paraules es refereix a una imatge del Mestre, existent en el monastir de Poblet, confiat que els devots catalans del continent seguiran la tasca difícil des de l'illa. En una de les capelles de l'oratori anomenat *Iglèsia Major*, dedicada a Sant Martí, en el retaule principal i al costat de l'epístola, s'hi destriava una pintura damunt fusta de R. Llull, aparellada amb la de Sant Domingo, anteriors una i altra a 1498. L'any 1680 la pintura i retaule eren mudats a l'oratori de Sant Esteva dins el clos del monastir, i de llavors ençà no es tenen notícies. Les que se sabien, consten en la informació judicial actuada (1777) a instància de l'Ajuntament de la ciutat de Mallorca.

²⁴ (1902) setembre, p. 293-365. (1903) p. 30, 129, 159, 260, 291. (1904) p. 49.

²⁵ (1904) p. 68.

La història del culte lul·lià és un fet a Catalunya, les dates de la qual cal arreplegar entre altra per la mitjançaria del seminaristes, cadascun en llurs pobles en temps de vacances o per tarjeta postal als rectors i després conjuminades en un treball.

En *Gustate et videte*²⁶ mn. Gelabert formula la contesta, que caldria donar a les persones, que encara creuen de bona fe, que l'arcangèlic doctor atapeïa d'heretgies els escrits, desventurada herència de l'inquisidor Eimeric, flotant a través dels temps, embarcada dins l'escola dels marrells. Per això, aporta espès enfilall de fragments, espigolats dins l'immens sementer de l'*opus* lul·lià, suficients per imposar silenci als indocumentats detractors. Aiximateix, recorda el dictamen de la comissió, autoritzada pel Concili Tridentí per a examinar les obres lul·lianes, que de l'examen en sortien netes de censura teològica, amb l'avertiment, que ningú no gosàs censurar-les.²⁷

Mn. Gelabert deixava la càtedra de Teologia (15 juliol 1903) per passar a la d'Història eclesiàstica, de la que més avant, a causa de la salut en mencabança, era substituït per mn. Antoni Truyols, arravatat a la vida massa prest per a la nostra investigació en els arxius.

L'any següent donava a llum l'article *Heregía o calumnia*,²⁸ que no desmereixia dels anteriors per la baldor de documentació històrica i de brivada dialèctica. Ara l'atenció torna actualitzar la persecució científica o censura de la doctrina i escrits del Beat, moguda segons la ciència i consciència dels pseude crític curials *tan celosos de la tranquilidad de los vasallos de su Magestad (Dios le guarde) nuestras ovejas*, deixant en l'aire la persecució religiosa o el martiri pòstum de nostre sant.

Fou el cas de repartir-se bitllets a tothom per assistir, en el convent de framenors de la ciutat, a unes conclusions lul·lianes, demostratives que *el Arte General y el Sistema Teológico del Beato Raymundo está fundado en la Sagrada Escritura, que su método es propio, claro, ordenado, eficaz, recto y seguro... libre de censura*

²⁶ (1903) n.º 24, p. 217.

²⁷ *Patriarcha Venetus, quatuor Archiepiscopi, quatuor Episcopi, Abbas unus, duo Generales Ordinum et quatuor Doctores ex universo ferme Orbe christiano, a toto concilio Tridentino selecti, post exactam excussionem, scrupulosumque examen per biennium fere non interruptum, approbarunt decreveruntque expurgandam esse quamcumque improbationem Librorum Beati Raymundi Lulli. (Acta Secreta Sacrosancti Concilii Tridentini die prima septembris 1563).*

²⁸ (1904) juliol-setembre, p. 81.

theològica, conformándolo con la doctrina de los Santos Padres y Doctores de la Iglesia, especialmente San Agustín, San Anselmo, Santo Tomás y San Buenaventura.

El certamen científic durava els dies 24 i 25 de juny de 1775.

Ja el primer dels esmentats dies el bisbe Guerra s'apressava a sotsignar el corresponent decret o censura, on Eimeric, el confeccionador dels cent articles, alicats en el *Directorium*, és anomenat, pomposament, *Ilustrísimo, Ultr. Varón*, que contrastava amb el comte-rei Pere III, que havia llançat contra ell els calificatius més agres i denigrants, tal com de falsari i l'exilava de les terres, i el papa el desposseïa del càrrec d'inquisidor en càstic de la térbola actuació en negocis de greu responsabilitat.

S. E. es plany de la gran difusió que la *esquela* tengué, romanguent exclosos del convit ell i el vicari general. A més estava *concebida en forma irregular y en idioma vulgar, para que llegue a noticia de todos, aún el más menudo Pueblo, para cuya concurrencia parece haberse escogido estos dos días de Fiesta, cinco antes del día 30 en que celebran la de Julio*. Recordava la providència presa contra el P. Fornés, a qui llevava les llecències a causa del sermó del 25 de gener de l'any passat i contra les estampes, que es deien procedents de fora. Si les conclusions fossen esca d'avalots, reprenia, de bona hora les denuncia, no fos cosa que després *se nos atribuya contentimiento tácito ni expreso por nuestra tollerancia en no haverlas prohibido*.

El prestigi de l'autoritat, postil·la mn. Gelabert, no consisteix en aguantar la mestra sens raó, sinó donar-la al que la té, i una cosa és cercar proves o raons per a negar un fet o un dret i, si no se'n troben, inventar-les, lo que esdevé clar i net perjudici: d'altra banda, és negar allò, que es desprèn dels autes. El primer extrem és ben notori en la present circumstància, que es pot comptar per una més en la collada d'al·lucinacions. Perquè s'ha de saber, que cap de les matèries reprovades en el decret és pregonada en les conferències, i així se'n pot treure lògica conseqüència, que ni una de les conclusions esmentades, no eren censurables i, per tant, el decret, ridículment, vaiverejava. A més, l'objectiu no consistia pròpiament, d'entrebancar les conferències, sinó mestost condemnar tota la doctrina en bloc, per base d'argücies, d'opinions controvertibles, de qüestions secundàries. Per a S. I., sembla no existir més sistema teològic lul·lià, que les cent proposicions del directori eimericà, val a dir, les afirmacions sens proves d'un talent fora corda en perjui i punyent injúria d'un

geni privilegiat. I en motejar l'inquisidor de foraviat, és encara fer-li favor, ja que el qui inventa i penja heretgies, que mai no somnià el Beat, és digne del qualificatiu més pujat, que resta aturat a la punta de la ploma, almenys per respecte a la dignitat del càrrec, que rumbeja. Les llevors malignes sembrades per l'inquisidor en el *Directorium Inquisitorum* han grellat i granat, inconscientment, en les intel·ligències dels estudiosos i en les obres teològiques. El P. Billuart en el *Cursus Theologicus* tan corrent en mans de seminaristes, ensenyava, que era doctrina lul·liana la trinitat d'essències en Déu. Mn. Gelabert es lliura després a recomanar l'estudi directe del pensament lul·lià en les obres del venerable Mestre i també en les de l'eminent i entès lul·lista P. Pasqual, deixeble de l'alemany Ju Salzinger i lector per cinquanta anys de Filosofia i Teologia en la Universitat Literària de Mallorca. I clou l'article amb la creença personal, que els impugnadors obraren tan pèrfidament, amollant tants de desbarats, falsedats i inconseqüències per efecte de desconèixer, voluntàriament, la veritat. Per això, si el remei estigués en la seva mà, els condemnaria a cercar-la de bon de veres per via de l'estudi seriós i alhora la coneixença del cor i desigs de Ramon Llull, cosa que demana a Déu de bon grat.

*Algo de crítica*²⁹ fou escrit amb motiu de la publicació per setena vegada del llibre *Enchiridion symbolorum et definitionum, quae de rebus fidei et morum a Conciliis aecumenicis et summis Pontificibus emanarunt*.³⁰ En el capítol LXXI s'hi llegeix: *Propositiones quaedam Raymundi Lulli*.

Mn. Gelabert cuida denunciar a la juventut estudiosa els fruits d'amarga agror, que els ofrena el llibre d'aparent autoritat, en descredit de Llull. L'autor és una víctima més entre els qui, sens malícia, s'han refiat de la *Condemnatio* d'Eimeric (1386), articulada al *Directorium* i no menys de la monumental *Historia eclesiástica* de Nadal Alexandre, davant la labor immensa de la qual, un es sent mogut de retre-li homenatge espontani d'admiració. Però, en canvi, no deixa d'engorgar aigües enllotades, begudes de fonts impures. Primerament, assegura l'autor, que Alexandre IV censurava les obres lul·lianes (1260), informació errònia, si es té en compte, que dit papa moria l'any 1261, i el Beat escrivia la primera obra, *Art compendiosa*, en 1272. I segueix l'*Enchiridion*. Com la doctrina lul·liana causàs estralls,

²⁹ (1904) desembre. (1905) gener, p. 171.

³⁰ *In auditorum usum edidit Henricus Denzinger Wirceburgensis professor* (1894).

feu-se necessari que el dominicà Eimeric donàs part dels articles, tacats d'errors i de la major part d'hereticals, al papa Gregori XI, qui els condemnava (26 gener 1276). En aquesta clàusula, observa mn. Gelabert, no hi ha més veritat, que els estralls; però, dels escrits lul·lians en el camp averroïsta i materialista d'aquell temps i la baixa i eixorca acusació d'imaginàries falles de veritat. Aqueixa motivava (5 juny 1372) que el papa comissionàs l'arquebisbe de Tarragona Pere Clascar i l'inquisidor per a examinar i censurar amb autoritat apostolical els escrits lul·lians i cremar-los, si s'oposaven al dogma catòlic. Però, com a Eimeric no li tenia compte tal companyia, perquè no podia sortir-ne amb la seva, deixava sol l'arquebisbe en la realització de la comanda i aquell, una volta acomplida, certificava al papa (15 setembre 1373) de no haver trobat cap màcula d'error en les obres examinades. Pel seu costat, l'inquisidor feia saber al papa la procedència diabolical de la doctrina del Doctor Il·luminat i aleshores aquell expedia una bula, endreçada als arquebisbes de les terres d'Aragó, Catalunya i València, on anaven polents les escoles lul·lianes, amb ordre d'arreconar i remetre a Roma tots els llibres, documents, dates e informacions, que haguessen, reservant-se el judici definitiu. Tot i això, deixa fora del plet el culte, doctrina i drets. ¿Com és possible, demana mn. Gelabert, que el papa just amb un dia de diferència publicàs una bula, sol·licitant informes per a jutjar i una altra per a condemnar? Tal procediment no té explicació racional possible. A més, renuncia discutir l'autenticitat de la bula pontificia condemnatòria, solament coneguda per Eimeric. I reprèn el nostre apologista la tasca, espoltrint per tots costats les proposicions eimericanes, que es troben en el *Directorium*; però no lul·lianes, amb brivada impressionant de bon de veres, que ens és impossible de donar-ne breu idea dins l'estret marc disponible.

En *Epílogo*³¹ s'acaba la història de l'efímer i bel·licorós pontificat del bisbe Guerra, que mn. Gelabert tant se n'agradava de contar amb la maina de documents exhumats i assaonats amb comentaris, sapientialment, agre dolços. No volia dir amb això que la matèria restàs esgotada ni de molt, que per massa abundosa i variada en temes, donaria pasta per a compondre un noticiari prou curiós i exemplifical. Allà, faríem bona coneixença amb l'ermità Gabriel, dampnat a la Pontona per vuit anys, després traslladat als arsenals de Cartagena:

³¹ (1905) febrer-juliol, p. 194-237.

amb els Lectors trinitaris P. Picornell, exiliat a València i el P. Fàbregues, privat de llicències ministerials. També ens informariem del tira i amolla entre l'impressor del calendari de 1775, recolzat pel Capítol municipal, i el bisbe, ferm en esborrar les dates lul·lianes del 25 de gener i el 30 de juny: de l'exili del menoret P. Bartomeu Fornés de vuitanta quatre anys, company del P. Pasqual i autor del *Libro apologético*, traducció del *Liber apologeticus artis magnaë B. Raymundi Lulli...* (1746). Desposeït de llicències, sortia a l'exili de Petra. La causa. Haver predicat antany en la festa de la conversió del Beat el sermó, que segons un dominicà, es desfé contra Eimeric i el rei amb tot lo que li venia a la llengua, talment un boig desfermat, que de la càtedra de l'Esperit Sant en feia tribunal del diable. Mn. Gelabert, després de qualificar l'inquisidor de *baluard encantat d'industriosa falsia, fora del qual no queda un enemic*, assegura que, certament, el P. Fornés ignorava, que el diable fos cridat a formar tribunal en lloc, sinó mestost d'ésser jutjat en tots els llocs.

D'entre els molts de títols que honoren el nom del nostre apolo-gista hi resurt el d'haver fet arribar fins a una de les Universitats més insignes de Roma el convenciment d'ésser malintencionades les escomeses contra la puresa doctrinal de Lull, i que un professor notable de Teologia, crec que el P. Billot, es desdís amb gest noble davant els deixebles, de tot allò que, mal informat, ensenyava en desfavor del nostre gran polígraf.

En la *Revista*, junt a la col·laboració de mn. Gelabert, sempre viva i espurnejant, s'hi descabdallava la del bisbe d'Oriola, el mallorquí llm. Sr. Joan Maura, el qual posava tota l'autoritat del càrrec elevadíssim al servei d'una causa, com és desfer boiroses lleugereses, tals com afirmar, que Lull no era filosof sinó sofista. I no s'amagava de proclamar ben fort, que la filosofia lul·liana mereixia d'ésser estudiada amb gran esment: que era tan profunda, extensa, variada i original en el mètode i exposició, que fóra notòria injustícia no col·locar l'autor a l'alçada dels majors ingenis, que resortiren en l'estudi de ciències filosòfiques. En el fons dels signes algebraics i frases tècniques de *Ars Magna* hi transcorre rica veta de sobirana filosofia, podent-se dir d'ella allò, que de l'Escolàstica afermava el gran Leibniz, que de l'escòria de semblants incultes paraules se'n traurien or finíssim. El bisbe Maura hi publicava un manyoc d'interessants estudis, que els indiferents i antilul·listes degueren assaborir, entre mofetes i sorpresos, de llur ignorància, gràvids de doctriuua. Tals són: *Ensayo*

sobre la *Filosofia del Beato Raymundo Lulio*.³² *El beat Ramon Llull fundador del primer Col·legi de Llengües orientals*.³³ *Estudios sobre la Filosofia del Beato Raymundo Lulio. Psicología. Naturaleza del alma humana*.³⁴ *El optimismo del Beato R. Lulio*.³⁵ *Psicología luliana. El entendimiento agente y el entendimiento posible*.³⁶ *Psicología luliana. Verbo mental*.³⁷ *El verbo sensible y el sexto sentido*.³⁸

La *Revista* finia amb l'anunci del successor: *Revista catalana d'Estudis filosòfics* i d'un *Certamen de Ciències Eclesiàstiques* (7 març 1905) amb vint i vuit temes. Mallorca hi responia, oferint premis el bisbe Maura, el canonge Josep Miralles, Diputació Provincial de Balears, Ajuntament de la ciutat, Causa Pia Lul·liana, Col·legi de la Sapiència i Arqueològica Lul·liana. Entraven en el jurat qualificador el canonge Miralles, mn. Costa i Llobera, Dr. Mateu Gelabert, Ramon Picó Campamar Mestre en Cai Saber i el Dr. Salvador Bover rector de Sant Quirze de Tarrassa en qualitat de secretari. Aquest duia tot el pes d'un certamen, que havia de remuntar no pocs obstacles. A un amic, que el reconvenia d'oblit, li contestava amb prou motiu: *Com vols que t'escrigui, si estic repartint deu mil cartells del certamen i escrivint cartes a totes les cinc parts del món, perquè enviïn treballs al certamen? Tu encara no saps lo que és l'activitat d'un lul·lià. Vina a Sant Quirze i veuràs un convent de frares lul·lians, vull dir treballadors. No t'encisa aquesta perspectiva?* Tant de treball no era debades.

El certamen es celebrava a Barcelona (9 juny 1907), en què foren premiades trenta quatre composicions, vint-i-tres de temes lul·lians de filosofia, teologia i història. A l'acte foren presents bona part d'intel·lectuals. La memòria del secretari aconseguia encendre l'entusiasme del públic tan refractari per les qüestions científiques.

La terrible malaltia de diabetis, que apextucava mn. Gelabert, el retenia en l'illa, i privava de prendre part en les deliberacions del jurat. Mes, en conèixer-se el veredict, succeïa un cas ben curiós. Resultaren premiades dues composicions sobre importants matèries doctrinals. I en ésser proclamats els autors, aquests hagueren de ma-

³² (1901) p. 25 i 49.

³³ (1902) p. 260.

³⁴ (1902) p. 349 i (1903) p. 1.

³⁵ (1903) p. 241 i 273. (1904) p. 1-17-33.

³⁶ 1904 p. 129 i 161.

³⁷ (1905) p. 225.

³⁸ (1905) agost-setembre, p. 1-33-49.

nifestar, sorpresos i empagaïts, que no hi tenien art ni part. Aviat, emperò, es sabia la veritat de la facècia. L'autor vertader dels treballs era mn. Gelabert, que així volgué contribuir, anònimament, al major èxit del certamen.

El nostre incansable biografiat componia un *Novenari de la Mare de Déu del Carme*³⁹ i com a censor dictaminava *L'enginyós Hidalgo Don Quixote de la Mancha*, traducció de mn. Ildefons Rullan,⁴⁰ que mereixia l'aprovació: *por la rectitud de intenció del traductor, que en toda la novela se refleja, por el ingenioso arte, con que ha sabido traducir los pasajes más difíciles y comprometidos, por el lenguaje castizo, natural, verdadera y genuinamente mallorquín que emplea, la considera digna de ser publicada para honra de la literatura patria y provecho evidente de los lectores.*

Al cap de deu anys, i a cura i despeses dels col·legials de la Sapiència, sortia el *Novenari del Beato Ramon Lull*⁴¹ quan l'autor ja no era en aquest món. Conté una meditació per cada dia, compartida en tres parts o punts, referents a la: *Conversió. Penitència. Projectes i Vocació. Ciència. Viatges. Defalliment. Sufriments. Amor a Maria. Martí.*

De la forma literària repetirem una expressió del mateix mn. Gelabert, que no fa *olor de palau ni tampoc de païssa*. Però, es nota la pruija d'endiumenjar-lo amb caient ben mallorquí a còpia d'adagis i dites populars, curolla que entabenà molts d'escriptors de l'illa, fugissers del llenguatge literari, aleshores no tant recreat com ara. Tal minva possible resta sobiranament compensada pel dens teixit de conceptes de la més pura teologia mística, sovint manlevats a les obres de l'Il·luminat Mestre. Cada any en les commemoracions lul·lianes, des de la trona de Sant Francesc, es llegia el novenari, que feia de bon escoltar per la novetat encativadora, emprant l'original, que a força de l'ús, corria el risc imminent de perdre-se per la material destrucció. Acollida la meua indicació, que tendia a perllongar els dies del preuat manuscrit, els col·legials l'estampaven i, tan de bo, servís per escampar la devoció al savi i màrtir en totes les esglésies dels territoris catalans i amb la mateixa llengua, que ell escrivia i plasmava.

³⁹ Palma de Mallorca. Estampa d'En Sebastià Pizà, 1905.

⁴⁰ Felanitx, impr. de Bartomeu Reus, 1905, dos vol.

⁴¹ Palma. Est. «L'Esperança», 1915, p. 55.

Tot seguit s'estroneja l'activitat en la vida tan retent de mn. Gelabert. ¿Que passava? El treball sense parar i el feix de càrrecs afollaven, notablement, la salut, sempre precària. En una nota íntima escrivia: *Mai no me vaig trobar robust, sempre mancat de forces físiques. El meu pes uns quaranta set quilos; la meua edat quaranta cinc anys: la meua ocupació diària professar matí i capvespre en el Seminari.*

Un dia enfredorit, clos el rès en el cor de la Seu, sortia a prendre el sol ran de la muralla, que li serveix d'escambell. Un cop de vent l'enmalaltia i enllitava, greument, per no aixecar-se'n mai. El 2 d'abril de 1910, a les tres de la tarda era sacramentat en la seva estada del carrer de Sales, n.º 5. Poc després l'amic anava a trobar l'amat, per qui amb tant de zel treballà i lluità. Els seus deixebles perdíem amb el traspàs *don Mateuet*, com l'anomenàvem amb una punta de tendresa.

La pèrdua del sacerdot exemplar, de l'escriptor aciençat i insubornable, de l'historiador d'impecable escrupulositat, del professor docte i comportívol com un infant amb amor de pare, fiblava a tots amb dolorosa punyida. Tot i això, volem constatar amb imparcialitat, que si mn. Gelabert, com aferrisat apòlogista de la Religió i de Lluï, fou just i acerat, amarat de fervorosa i encomanadissa devoció envers d'aquells ideals, que captinueren les activitats i ompliren els dies de la treballada existència, en canvi quan entrava, certament menys documentat, en qüestions controvertibles de la sociologia, política i de depuració i unificació de nostra parla i de l'avenç cultural, aleshores emetia apreciacions poc acceptables, que, d'altra banda, es fonen com boira sota el bes ardorós de tanta doctrina vindicativa, escampada dins llargs estudis, mereixadors d'ésser agavellats en un o més volums i el nom redimit de la humanal oblidança en aquest congrés internacional de lul·lisme. Si visqués, no li mancava la seva valuosa cooperació, ni l'entusiasta encoratjament de ver lul·lista, que li faria entonar, de bon grat, el *Nunc dimittis*...

MN. ANTONI PONS